

2015. 156 с.

2. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: навчальний посібник / 2-ге вид., випр. і доп. Львів: ПАІС, 2009. 432 с.

3. Сізова К. Л., Алексеєнко Н. М., Бутко Л. В. Практикум з редагування: навчальний посібник. Київ: Наша культура і наука, 2007. 112 с.

4. Шляхова В. Літературне редагування у системі фахової підготовки філологів. *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 158–163.

Коротяєва І.

– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету

Кандиба Г.

– магістрантка I курсу англо-німецького відділення філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету
УДК 378.016:811.111

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ У ВИКЛАДАННІ ПРАКТИЧНОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У МОВНОМУ ВНЗ

Стаття присвячена проблемі використання інтелект-карт на практичних заняттях з англійської мови у мовному ВНЗ в контексті гуманістичних технологій навчання. Аналізуються підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо можливостей використання інтелект-карт у формуванні мовних та мовленнєвих навичок та вмінь. Дається визначення поняття “інтелект-карта”; окреслюються її істотні відмінні риси; визначаються провідні принципи побудови інтелект-карти та виокремлюються основні етапи її створення. В статті надається приклад створення інтелект-карти на практичному занятті з англійської мови на філологічному факультеті; пропонуються методичні рекомендації для викладачів англійської мови мовних спеціальностей. Формулюються певні теоретичні узагальнення, які можуть слугувати методичною платформою для ефективного використання технології інтелект-карт у навчанні іноземної мови на різних етапах у закладах вищої освіти.

Ключові слова: інтелект-карта, вербальна наочність, невербальна (екстралінгвістична) наочність, іншомовна комунікативна компетенція, студенти-філологи, мовний вищий навчальний заклад.

Коротяєва І.

– кандидат педагогических наук, доцент кафедры германской и славянской филологии Донбасского государственного педагогического университета

Кандыба А.

– магистрантка I курса англо-немецкого отделения филологического факультета Донбасского государственного педагогического университета

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕЛЛЕКТ-КАРТ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРАКТИЧЕСКОГО КУРСА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ

Статья посвящена проблеме использования интеллект-карт на практических занятиях по английскому языку в языковом вузе в контексте гуманистических технологий обучения. Анализируются подходы отечественных и зарубежных ученых о возможностях использования

интеллект-карт в формировании языковых и речевых навыков и умений. Дается определение понятия “интеллект-карта”; рассматриваются ее существенные отличительные особенности; определяются ведущие принципы построения интеллект-карты и обозначаются основные этапы ее создания. В статье приводится пример создания интеллект-карты на практическом занятии по английскому языку на филологическом факультете; предлагаются методические рекомендации для преподавателей английского языка языковых специальностей. Формулируются определенные теоретические обобщения, которые могут служить методической платформой для эффективного использования технологии интеллект-карт в обучении иностранному языку на разных этапах в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: интеллект-карта, вербальная наглядность, невербальная (экстралингвистическая) наглядность, иноязычная коммуникативная компетенция, студенты-филологи, языковой вуз.

Korotiaieva I.

– Candidate of Science (Theory of Education), Associate Professor,
Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbas State Teachers'
Training University

Kandyba H.

– Master's Degree Programme Student, Department of English and German
Languages, Faculty of Philology, Donbas State
Teachers' Training University

USING MIND-MAP TECHNOLOGY IN TEACHING ENGLISH TO TERTIARY STUDENTS MAJORING IN PHILOLOGY

The article deals with the problem of using mind mapping in teaching English to tertiary philology students in the context of modern humanistic technologies and learner-centered approach. Various points of view of both foreign and native scholars as to the possibilities of the effective mind mapping application in the development of linguistic and speech habits and skills are analyzed. The definition of the concept “mind map” is provided; essential features of the mind map are outlined; leading principles of the mind map creation, as well as its stages are determined.

The research has been carried out on the basis of analysis, synthesis, comparison, systematization and generalization of theoretical and practical experience of teaching English and language teaching methods.

The article offers an example of students' mind mapping activities in the ESL classroom at the philology department. The article provides certain methodological recommendations that can serve as a solid theoretical and practical basis for every foreign language teacher in the choice of teaching strategy and methods of mind mapping at various stages in a higher educational institution.

The purpose of the paper is to encourage English foreign language teachers and students to incorporate the mind map into their educational process as an effective technique for teaching and learning English, for developing cultural and professional communicative competence.

Key words: mind map, verbal visual aids, non-verbal (extralinguistic) visual aids, foreign language communicative competence, EFL students, tertiary institution.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні технології, що спираються на особистісно орієнтоване навчання, цілком відповідають тенденції розвитку гуманістичної стратегії навчання і

стають невід'ємною частиною навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах [2]. Перехід до більш активного навчання, використання так званих "whole-brain" підходів дозволяють студенту свідомо відноситися до інформації, що сприймається; більш повно і збалансовано використовувати власний інтелектуальний потенціал, розвиваючи не тільки аналітичні і логіко-понятійні сторони мислення, але і образно-інтуїтивні якості мислення, які допомагають створенню цілісної картини предмета, що вивчається. Іншими словами, навчальний матеріал має бути осмисленим з точки зору його змісту, структури, пізнавальної цінності і, одночасно, усвідомленим як об'єкт чуттєвого сприйняття через тактильні, візуальні, аудіальні відчуття в залежності від конкретного предмета, що вивчається. Такий підхід можна застосовувати як у відношенні до реальних об'єктів дійсності, так і уявних. Розробляючи ту чи іншу ідею, людина аналізує її зміст, структурує об'єкт, визначає логічні зв'язки компонентів та виділяє головні і другорядні ланки. При цьому, найчастіше ці ідеї переносяться на лист паперу, а результати умовиводів фіксуються у вигляді схем, умовних позначень, малюнків, піктограм тощо. У підсумку ми отримуємо картинку-схему, що структуровано відображає зміст проблеми. Ця ідея є настільки продуктивною, що передбачає створення спеціальних ефективних картинок-схем у навчанні, в основі яких лежить асоціативне мислення. Саме дослідження цієї проблеми приводить до вивчення можливостей використання технології інтелект-карт (mind-mapping) у навчально-виховному процесі в цілому, і в тому числі у навчанні іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених проблематиці роботи. Аналіз теоретичних досліджень та методичної літератури із зазначеної проблеми свідчить про те, що саме інтелект-карта є одним з ефективних засобів візуалізації інформації у навчанні різних предметів і, зокрема, іноземних мов.

В українській мові немає єдиного загальноприйнятого перекладу англійського терміну "mind map". Так, можна зустріти декілька варіантів: "карта пам'яті", "карта розуму", "карта думки", "інтелект-карта", "ментальна карта", "концепт карта", "асоціативна карта". Однак, як свідчать дослідження найпоширенішим варіантом є використання терміну "інтелект-карта" [3; 4].

Хоча прообрази інтелект-карт зустрічаються в наукових працях, створених століття тому, їх широке використання почалося в другій половині ХХ століття, завдяки британським вченим Тоні та Бері Бьюзен. У своїх дослідженнях саме вони систематизували використання інтелект-карт, розробили правила та принципи їх побудови.

Проблемою використання технології інтелект-карт у процесі навчання іноземної мови в останні роки займалося чимало вітчизняних та зарубіжних фахівців, зокрема, Л. Гурєєва, В. Карпова, Н. Козьміна, І. Лук'янченко, S. Bukhari, J. Dostal, G. King, A. Leyden та ін. Науковці розглядали окремі аспекти зазначеної проблеми, а саме: формування

граматичної компетенції студентів мовних факультетів з використанням інтелект-карт; використання інтелект-карти у роботі над вокабуляром; інтелект-карти у навчанні різних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письма); у формуванні репродуктивних навичок та вмінь у мовному вищому навчальному закладі тощо.

Доцільність використання технології інтелект-карт у навчанні іноземної мови безпосередньо пов'язана з втіленням одного з головних дидактичних принципів – принципу наочності. Форми вираження наочності в навчанні іноземної мови, як відзначають дослідники, поділяються на дві групи: 1) вербальні (мовні) та 2) предметно-образотворчі (невербальні або екстралінгвістичні). Вербальна наочність може бути застосована для демонстрації мовних явищ, які мають чуттєвий характер. Предметно-образотворчі форми передбачають використання матеріалів екстралінгвістичного характеру. При створенні інтелект-карти відбувається поєднання обох форм наочності в одній реалізації – значимість мовного змісту набуває інтенсивності вираження, оскільки необхідна інформація обробляється і у вербально-логічному, і в емоційно-художньому планах. Це важливий елемент формування холистичності, тобто цілісності в розвитку інтелекту студента [3, с. 4].

Актуальність розгляду зазначеної проблеми має вагомe значення для конкретизації поняття “інтелект-карта” у навчанні іноземної мови студентів мовних спеціальностей педагогічного ВНЗ; для розробки методики впровадження інтелект-карт у процес формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції.

Мета даної статті полягає в аналізі поглядів сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців і методистів на проблему створення та використання інтелект-карт у викладанні іноземної мови, а також у розробці методичних рекомендацій, які необхідно враховувати викладачам у процесі навчання англійської мови у мовному вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. У сьогоденній практиці інтелект-карти успішно використовуються при організації і плануванні роботи, презентації ідеї, проекту, безпосередньому спілкуванню на перемовинах, у навчанні, де вони слугують для ефективного запам'ятовування, створення оглядів, резюме, конспектів лекцій, підготовки до екзаменів, вирішення проблеми, складання тематичних висловлювань філологічного, лінгвістичного, психолого-педагогічного характеру тощо.

Інтелект-карта – це графічне вираження процесу радіантного мислення і тому є природним продуктом діяльності людського мозку; це потужний графічний метод, що надає універсальний ключ до вивільнення потенціалу, прихованого в мозку [4, с. 98].

Інтелект-карти є кроком уперед на шляху від одновимірного лінійного логічного мислення крізь латеральне (двомірне) мислення до багатовимірного, необмеженого мислення, і, відповідно зручною технікою для структуризації навчальної інформації у візуальній формі.

Вони дозволяють графічно представити інформацію, що допомагає чіткіше визначити ключові поняття і зв'язки між ними. При цьому знижується вірогідність пропуску або неправильної інтерпретації важливих понять [4].

Як відмічає Т. Бьюзен [1; 7], інтелект карта має чотири важливі відмінні риси:

1) об'єкт уваги (вивчення) кристалізований в центральному образі;
2) основні теми, пов'язані з об'єктом уваги (вивчення), розходяться від центрального образу у вигляді гілок;

3) гілки, що набувають форми плавних ліній, позначаються і пояснюються ключовими словами або образами (вторинні ідеї також зображаються у вигляді гілок, що відходять від гілок вищого порядку, теж є справедливим для третинних ідей і т. д.);

4) гілки формують пов'язану вузлову систему.

У дослідженні Т. і Б. Бьюзен представлені основні форми, що рекомендуються для створення інтелект-карт (зірка, сніжинка, Британський прапор, нейронна павутинка), і виокремлюються три групи принципів створення інтелект-карти:

- використання емфази;
- асоціювання з образами;
- ясність вираження думки [1; 3].

Використання емфази визначає виділення головних елементів. Сюди відносять визначення центрального образу, для якого рекомендується використовувати мінімум три різних кольори. При розміщенні необхідних підписів важливо дотримуватися балансу простору. Асоціювання з образами передбачає вміння кодувати важливу інформацію за допомогою умовних позначень – прапорців, хрестиків, різноманітних фігур, стрілок, піктограм, що вказують напрямок та логіку думки. Рекомендується друковані літери, які не тільки легко читаються, але й додають естетичного вигляду інтелект-карті. На одну смужку чи гілку використовується лише одне ключове слово. Слова і символи слід розміщувати горизонтально. Деякі методисти рекомендують навіть включати сприятливу спокійну музику під час створення інтелект-карти для більшої активізації правої півкулі мозку [3, с. 4].

Переваги інтелект-карт, що допомагають студентам усвідомити й узагальнити отриману ними навчальну інформацію, не визивають сумніву. Кожен новий вузол інтелект-карти, особливо, якщо він виділений кольором і піктограмами, є новим центром асоціації, і, відповідно відбувається так звана емфаза (концентрація на центрі композиції), що допомагає запам'ятовуванню. По-друге, це візуально чіткі асоціації. Інтелект-карти дозволяють просторово співвідносити різні поняття й терміни [4, с. 99].

Створення інтелект-карт вимагає врахування основних принципів, які були запропоновані Т. Бьюзенем:

- використання емфази (концентрація уваги на центральному образі);

- інтенсивне застосування графічних образів (пиктограм);
- інтенсивне використання кольорів (три і більше);
- об'ємне зображення (за рахунок опуклих букв і псевдо-тривимірної графіки);
- синестезія (комбінування всіх видів емоційно-чуттєвого сприйняття);
- варіювання розмірів букв, шрифтів, товщини ліній та масштабу графіки;
- оптимальне розміщення елементів на інтелект-карті;
- використання стрілок для підкреслення зв'язків між елементами інтелект-карти;
- кодування інформації та використання власних абревіатур;
- дотримання принципу одне ключове слово на кожен рівень;
- використання ключових слів над асоціативними лініями;
- відмежування блоків важливої інформації за допомогою ліній;
- використання номерної послідовності у викладі думок [1; 7].

Відповідно до розглянутих принципів, створення інтелект-карти відбувається в шість основних етапів:

- 1) В центрі листа малюється центральний образ, що символізує основну ідею.
- 2) Від центрального образу відходять гілки першого рівня, що розкривають центральну ідею.
- 3) Від гілок першого рівня при необхідності відходять гілки 2 рівня розукрупнення, що розкривають ідеї написані на гілках 1-го рівня.
- 4) Скрізь, де можливо, додаються символи, та інша графіка, що асоціюються з ключовими поняттями/словами.
- 5) При необхідності малюються стрілки, що сполучають різні поняття на різних гілках.
- 6) Для більшої зрозумілості нумеруються гілки і додаються ореоли [4].

Наголосимо, що як було зазначено вище, створення інтелект-карт передбачає роботу з декількома кольорами (не менше трьох), оскільки колір – це потужний інструмент сприйняття, і використання його в цілях виділення і структуризації думок є обов'язковим. Найпростіше використання кольору – це малювання центрального образу і гілок, що виходять з нього, одним кольором, кольори гілок підпунктів виділяються іншим кольором, а написи над ними – третім кольором. Однак, колір повинен використовуватися ефективніше. Так, на думку Т. Бьюзена [1; 7], для особливо важливих питань бажано виділяти гілки теплими кольорами (червоний, помаранчевий, жовтий, зелений), а написи над ними робити ахроматичними (чорний і сірий). Для інших елементів можна робити гілки ахроматичними, а написи над ними – холодними кольорами. Також можна поєднувати холодні і теплі кольори.

Слід також зазначити, що такими елементами як розмір, зображення і колір вузлів треба користуватися ще обережніше, ніж кольором, оскільки неправильне виділення вузлів може легко “зруйнувати” композицію схеми. Але при правильному використанні цих

елементів зростає емпфаза карти. Іншою важливою особливістю інтелект-карт є обов'язкове використання різних піктограм, що дозволяють невербальним способом передати відношення автора до вузлів карти або побічно вказати на походження і призначення вузлів. Як вказують дослідники [6; 8], спільно зі стрілками різних кольорів піктограми утворюють гештальт, призначений для сприйняття, представлення і відтворення інформації.

Таким чином, можна зазначити, що можливості використання цієї технології досить багатогранні. Інтелект-карти можуть застосовуватись як при роботі з новим вокабуляром, мовленнєвими зразками, граматичним матеріалом, так і з розмовною темою або цілим тематичним модулем з метою засвоєння, оволодіння, активізації та систематизації.

Наведемо приклад навчальної діяльності при створенні інтелект-карти на практичному занятті з англійської мови студентів-філологів. З метою зняття труднощів студентам було рекомендовано ознайомитися з прикладами різноманітних інтелект-карт, представленими на веб-сайтах <http://www.peterrussell.com/MindMaps/mindmap.php>, <http://www.mindmap.ru/>, http://en.wikipedia.org/wiki/Mind_map.

Mind mapping in the ESL classroom

ACTIVITY ONE

Subject Area: English speaking countries

Learning style: visual, auditory, kinesthetic

Level: intermediate (upper-intermediate)

Topic: USA

Mind Mapping Use: Creating mind maps by hand

Key Vocabulary: USA, geography, fauna and flora, climate, features, biodiversity, history, political system, government structure, languages, culture, education, regions, demographics.

Supplementary Materials: Large piece of paper (preferably larger than A3), Colored pens, pencils or crayons, markers and pictures from magazines

Objective:

To create a mind map of their impressions of the USA

To participate in a class discussion of their impressions of the USA

To work in groups together as a class to create a mind map

To decide how they wish to display their ideas

Procedures:

1. Explain what a mind map is.
2. Project an example of a hand drawn mind map explaining the advantages of hand drawn mind mapping.
3. Break into groups of 3 or 4 and discuss what they think are the defining features of the country.
4. Have students present their findings and ideas to the class.
5. Lead the class as they create a giant mind map around the title 'USA'
6. Place a drawing or picture of the main topic in the middle of the

large blank sheet of paper that is landscape style (wider than it is tall). Students can draw or glue a picture of the USA in the center of the large page taking up roughly 8 cm.

7. Instruct students to make branches coming away from the central topic. Advise students to start with four and use a different color for each branch. Students write about main features for the word 'USA'. Ask students to brainstorm main ideas around the topic. Advise them to draw or put keywords above the branches. Instruct students to print key words using upper and lower case letters. Students might write or draw representations of regions, fauna and flora, history, biodiversity, languages, government structure, culture, religion among others they can use.

8. Instruct students to make smaller branches coming from the large branches. Advise them to color the small tributaries the same as their main branch.

9. Make students think of smaller sub-topics that relate to the branch keywords. An example of smaller topics around the sub-topic "political system" might be "executive branch", "legislative branch", "judicial branch". Advise students to add the drawings and words to the mind map. Then all together in one diagram the facts or ideas about USA are presented.

10. Advise students to use multiple colors throughout to stimulate the brain. In addition, advise students to use emphasis and show connections between items. Finally, ask students to keep the mind map clear by using order of items by importance, time, size, etc.

11. Guide the students until all the ideas are represented on the mind map.

12. Assess the mind map using the sample rubrics suggested by the teacher.

How to display students' work:

There are several different ways to display students' work

1. Create or redo the students' mind map in a Mind Mapping program.
2. Display the work on the classroom and then scan it with the students.
3. Use an interactive whiteboard to display the large mind map.

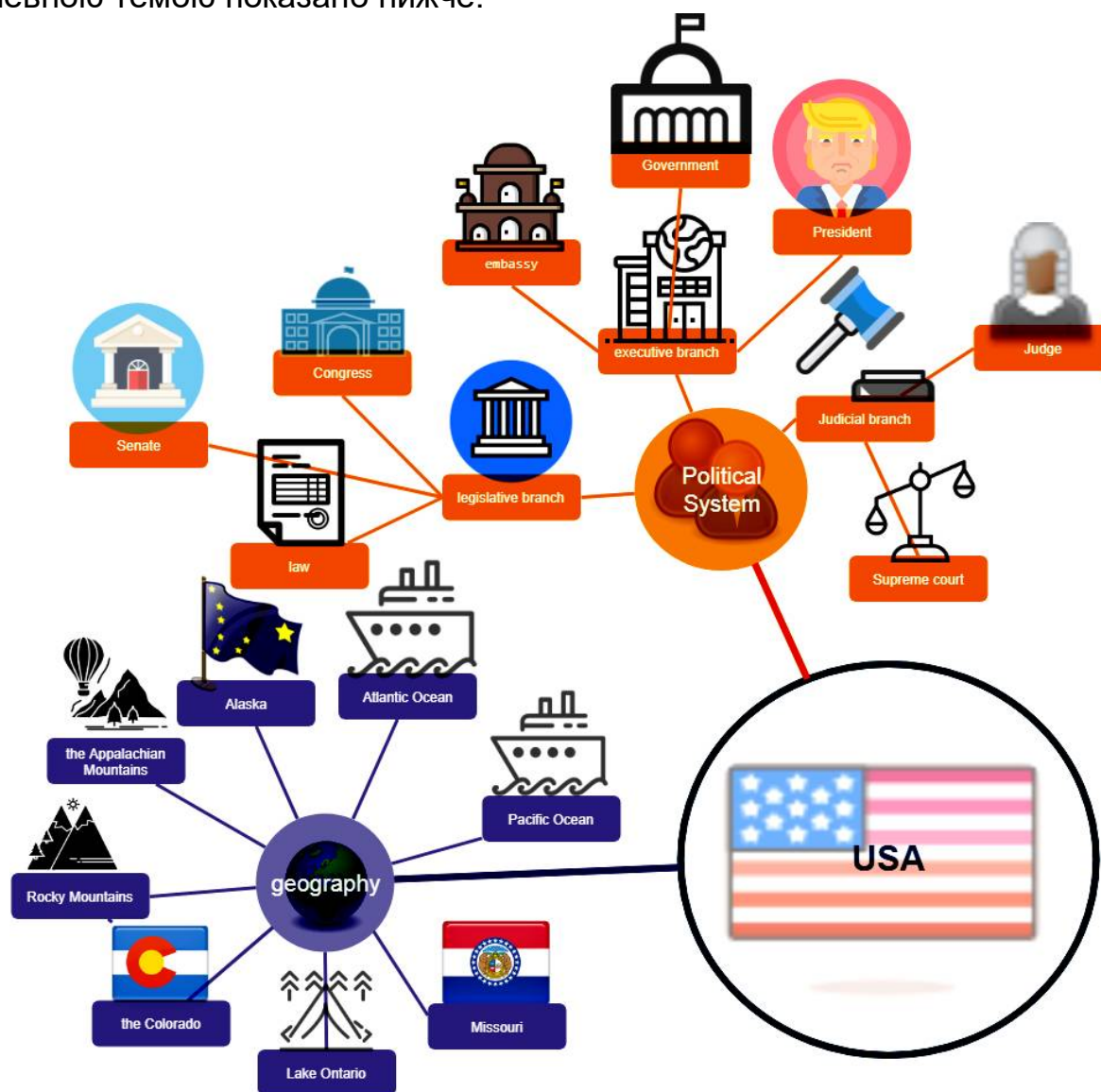
Extension Activities:

The class may illustrate the ideas on their mind map by placing photographs, illustrations, and links to relevant websites.

1. Advise students to take photographs to illustrate their ideas using digital cameras and upload them.
2. Students might scan photographs and pictures out of books and magazines.
3. Students might copy quotes from literature, magazines or newspapers, which are good representations of their views.
4. Students write up quotes from the class discussion.
5. Write their own one-line statements.
6. Write short opinion pieces.
7. Write short essays.

У сучасній навчальній практиці при роботі з інтелект-картами

активно застосовуються новітні інформаційні технології з широкими пропозиціями шаблонів та готових ілюстрацій-схем, представлених на сучасних онлайн-ресурсах (<https://www.draw.io/>, <https://coggle.it/>, <https://www.xmind.net/> та інші). Приклад фрагменту інтелект-карти за певною темою показано нижче:

Фрагмент інтелект-карти “USA”, створений за допомогою draw.io

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз теоретичних джерел із зазначеної проблеми, а також дослідження сучасної практики навчального процесу у вищій школі дозволяють дійти висновку, що у сучасній методиці продовжується наукова дискусія щодо переваг використання технології інтелект-карт у навчанні іноземних мов у різних типах навчальних закладів; створюється методичний банк інтелект-карт з використанням програмного забезпечення (software) та розробляються методичні рекомендації для вчителів та викладачів іноземної мови щодо їх використання. Застосування інтелект-карт у навчанні практичного курсу

англійської мови розвиває творчі та інтелектуальні здібності студентів, їх мислення, пам'ять та уяву; створює додаткову мотивацію для більш ефективного формування міжкультурної та професійно-орієнтованої комунікативної компетенції у студентів мовних спеціальностей.

Підсумовуючи, зазначимо, що матеріал статті не вичерпує всіх аспектів проблеми, яка розглядається. Перспективи подальших наукових пошуків ми бачимо в дослідженні питань, пов'язаних з використанням даної технології при вивченні методики викладання іноземної мови у педагогічних закладах вищої освіти.

Література

1. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супермышление. Минск: Попурри, 2003. 320 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Науковий редактор українського видання доктор пед. наук С. Ю. Николаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Карпова В. Н. Гуманистические технологии обучения: использование интеллект-карт в преподавании английского языка и методике обучения иностранным языкам. *Иноземні мови*. 2008. № 3. С. 3–7.
4. Лук'янченко І. О. До питання формування граматичної компетенції студентів мовних факультетів. *Наука і освіта*. 2011. № 5. С. 98–101.
5. Betancur M., King G. Using mind mapping as a method to help esl/efl students connect vocabulary and concepts in different contexts // *TRILOGÍA. Ciencia, Tecnología y Sociedad* No. 10 / ISSN 2145-4426 / enero-junio / 2014 / pp. 69–85.
6. Bukhari S. S. F. Mind Mapping Techniques to Enhance EFL Writing Skill. *International Journal of Linguistics and Communication*. June 2016. Vol. 4. No. 1. Pp. 58–77.
7. Buzan Tony. *The Memory Book*. Pearson Education Ltd; 1 edition (April 20, 2010). 232 p.
8. Dostál Jiří, Xiaojun Wang. Using a Mind Map to Learn English Vocabulary. *Conference: 2nd International Conference on Education and E-Learning, At Bali, Indonesia*.
https://www.researchgate.net/publication/328861268_Using_a_Mind_Map_to_Learn_English_Vocabulary.

Соловьева Н.

– кандидат педагогических наук, доцент кафедры английского языка с методикой преподавания Криворожского государственного педагогического университета

УДК 378.016:811.111

УПРАВЛЕНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СТУДЕНТОВ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ ПО МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Статья посвящена проблеме управления познавательной активностью будущих учителей английского языка на практических занятиях по дисциплине «Методика преподавания иностранного языка в школе». Управление познавательной деятельностью студентов осуществляется в соответствии с таксономией Б. Блума через средства влияющих на активизацию мыслительных процессов обучаемых: содержание предмета, методы и приемы обучения, формы обучения.

Ключевые слова: познавательная деятельность, активизация, методика преподавания иностранного языка, уровни усвоения, мышление.